

УКРАЇНСЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ: РЕАЛІЇ ТА ШЛЯХИ ЗМІН

Шимченко Л.А.,
Курок О.О.

Предметом дослідження є нині досліджувані шляхи трансформування української економіки, що можуть забезпечити значно ефективніший поступ.

Метою написання статті, відповідно, постає дослідження пропонуваніх найефективніших шляхів трансформування української економіки, пов'язаних з системою відновлення української ідентичності та суб'єктності.

Теоретичною та методологічною основою роботи послужив проект «Економічна політика України – визначаючи майбутнє», запропонований українськими економістами як сенс політики для забезпечення зростання економіки країни на новій технологічній основі.

Результати роботи. Акцентується увага на реконструктивному типі економічного розвитку, який здатен, на основі розкриття внутрішнього потенціалу суб'єктів соціально-економічної системи країни, забезпечити функціонування збалансованого національного ринку і сприяти включенню в систему світогосподарських зв'язків.

Галузь використання результатів. Результати дослідження можуть застосовуватись у сфері вивчення проблем економічної теорії, національної економіки.

Висновки. Четверта індустріальна революція є настільки масштабною, що у всіх світових країнах відбувається стрімка зміна, як цілих систем виробництва, так і систем адміністрування та управління. Україні, з її специфічним трансформаційним періодом, необхідно знайти найбільш оптимальний тип економічного розвитку, який би забезпечив відновлення української ідентичності та суб'єктності. Досліджуваний реконструктивний тип економічного розвитку в великій мірі може претендувати на використання як пріоритетний.

Ключові слова: трансформаційні процеси, модернізація, реконструкція, структура економіки, соціальна справедливість, інноваційний розвиток.

УКРАИНСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ
В ЭКОНОМИКЕ: РЕАЛИИ ПУТИ ИЗМЕНЕНИЙШимченко Л.А.,
Курок О.О.

Предметом исследования являются в настоящее время исследуемые пути трансформации украинской экономики, которые могут обеспечить значительно более эффективное продвижение.

Целью написания статьи, соответственно, является исследование предлагаемых самых эффективных путей трансформации украинской экономики, связанных с системой возобновления украинской идентичности и субъектности.

Теоретической и методологической основой работы стал проект «Экономическая политика Украины – определяя будущее», предложенный украинскими экономистами как смысл политики для обеспечения роста экономики страны на новой технологической основе.

Результаты работы. Акцентируется внимание на реконструктивном типе экономического развития, который способен, на основе раскрытия внутреннего потенциала субъектов социально-экономической системы страны, обеспечить функционирование сбалансированного национального рынка и способствовать включению в систему мирохозяйственных связей.

Отрасль использования результатов. Результаты исследования могут применяться в сфере изучения проблем экономической теории, национальной экономики.

Выводы. Четвертая индустриальная революция является настолько масштабной, что во всех мировых странах происходит стремительное изменение, как целых систем производства, так и систем администрирования и управления. Украине, с ее специфическим трансформационным периодом, необходимо найти наиболее оптимальный тип экономического развития, который бы обеспечил возобновление украинской идентичности и субъектности. Исследуемый реконструктивный тип экономического развития в большой степени может претендовать на использование как приоритетного.

Ключевые слова: трансформационные процессы, модернизация, реконструкция, структура экономики, социальная справедливость, инновационное развитие.

TRANSFORMATION PROCESSES IN ECONOMICS OF UKRAINE:
THE REALITY AND WAYS TO CHANGEShimchenko L.A.,
Kurok O.O.

The subject of research is to study the ways of transforming Ukraine's economy that can ensure more effective progress.

The goal of the research is to study the proposed most effective ways of transforming Ukraine's economy connected with the system of renewal of Ukrainian identity and subjectivity.

The theoretical and methodological basis of the research was the project «Ukraine's Economic Policy–Defining the Future» it was proposed by Ukrainian economists as a policy sense for ensuring the growth of the country's economy on a new technological basis.

The results of scientific work focus on the reconstructive type of economic development, which, based on the disclosure of the subjects' internal potential of the country's socio-economic system, is capable of ensuring the functioning of a balanced national market and helping it incorporation in the system of world economic relations.

Practical implications. The results of the research may be used to study problems of economic theory and national economy.

Conclusions. The fourth industrial revolution is so large that around the world there is a rapid change in both the whole production systems and the administration and management systems. Ukraine, with its specific transformation period, needs to find the most optimal type of economic development, is capable of ensuring the renewal of Ukrainian identity and subjectivity. The investigated reconstructive type of economic development can be used as a priority.

Key words: transformation processes, modernization, reconstruction, structure of economy, social justice, innovative development.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній Україні, пов'язані зі зміною соціально-економічної системи, специфічним переходом від планово-регульованої економіки до ринкової, від тоталітаризму до демократії. Специфічність полягає у відсутності на період проголошення незалежності наукової методології перехідного етапу в діях правлячої еліти України. В основі перехідних процесів став не стільки довготривалий національно-визвольний рух, скільки вплив світової глобалізації. Інверсійний тип ринкової трансформації та інверсійний тип розвитку в поєднанні з швидким входженням в світову економіку забезпечили для України лише роль сировинного придатку промислово-аграрного типу. Економічна деградація, скорочення внутрішнього ринку, зростання матеріального розшарування населення, соціальна напруга, політична нестабільність та гібридна війна – все це характеризує нинішню Україну.

Вихід – тільки в нас самих і нашій волі до забезпечення суверенітету і незалежності, до відновлення української ідентичності та суб'єктності. Шлях – через механізм забезпечення основних потреб суспільства: від розв'язання базових проблем, пов'язаних з відтворенням повноцінної життєдіяльності людей; через процедуру розвитку відповідної інфраструктури; до створення умов для інноваційного розвитку. Враховуючи, що Україна поетапно входить в інформаційний світ, має розбудовувати інформаційну економіку через механізм інноваційного розвитку, то важливим акцентом є дослідження пропозицій науковців щодо найефективніших шляхів трансформування української економіки.

Метою написання статті, відповідно, постає дослідження пропонованих найефективніших шляхів трансформування української економіки, пов'язаних з системою відновлення української ідентичності та суб'єктності. Об'єктом дослідження виступає процес трансформаційних перетворень, а предметом дослідження – пропоновані найефективніші шляхи трансформування української економіки.

Ступінь дослідження теми. Об'єктивна необхідність переходу від малоефективної адміністративно-командної моделі до порівняно ефективнішої ліберально-капіталістичної соціально-орієнтованої ринкової моделі соціально-економічного розвитку України обумовлена логікою життя. Наукові дослідження на цю тематику викладені в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних економістів, зокрема, З. Адаманової, В. Базилевича О. Білоруса, А.Гальчинського, В. Гейця, С. Глазьева, С. Єрохіна, С. Мочерного, Л. Чернюка, А. Чухно та ін. У них відображаються суб'єктивні оцінки, рекомендації щодо стану та перспектив соціально-економічного розвитку держави, акцентується увага на потребі структурної трансформації.

Кризовий стан української економіки та загроза втрати суверенітету обумовлюють необхідність звернення до методологічних основ теоретичного аналізу суспільного відтворення у всіх його проявах. Звертається увага на формаційний, неокласичний підходи до аналізу економічних явищ. В останній час увага акцентується на інституційній методології, що спирається на принципи історизму, системності та еволюціонізму. Інституційні дослідження проблем української трансформаційної економіки здійснюють такі вчені, як В. Геєць, А. Гриценко, Т. Артьомова, С. Архірєєв, І.Малий, О. Носова, О. Прутська, В. Тарасевич, В. Якубенко, О. Яременко та ін.

Основні результати дослідження. З початком української незалежності розпочався економічний перехід до абсолютно нової системи з переважаючою приватною власністю, відповідними їй формами господарювання та розподілом благ. Якщо інші країни шлях до свого розвитку пройшли класичним шляхом – від дрібної приватної власності до більшої, від простої вільної конкуренції до сформування монополій, то Україна ринкові перетворення проводила по інверсійному типу. Формувались різні форми власності; відмовившись від п'ятирічних планів розвитку народного господарства – перейшли до конкурентного розвитку; ціноутворення вийшло з-під контролю держави.

У поєднанні інверсійного типу ринкової трансформації з відкритістю економіки та зі з'єднанням внутрішнього й зовнішнього ринків в єдину систему, Україна стала перетворюватись в сировинний придаток промислово-аграрного типу. Запровадження ліберального режиму зовнішньої торгівлі при падінні української економіки в 90-х роках XX століття призвело до поглиблення проблеми скорочення питомої ваги інвестиційних

галузей (машинобудування та виробництва будівельних матеріалів), а зменшене виробництво українських товарів для внутрішнього споживання заміщувалося імпортом товарів, що ще більше погіршило стан українських підприємств. Відповідно до потреб світового, особливо російського ринку, зростає частка енергоємних та екологічно шкідливих галузей (паливно-енергетичної, металургійної, хімічної).

Ситуація майже не змінилася й нині, з тою лише особливістю, що експорт України став залежати переважно від європейського попиту. Так піки експорту прийшлися на 2008 та 2012 роки (роздуті ціни на ринку сировини та напівфабрикатів), падіння – на 2009 та 2014–15 роки (криза на тих самих ринках із різким падінням цін). Тобто в натуральних тоннах падіння не було, це знижувались ціни та обсяги грошей. В 2012 року готового прокату продали в Європу (всю, не тільки у країни ЄС, але здебільшого до ЄС; в інші країни експорт невеликий) 2,2 млн. тонн на \$1,47 млрд., а у 2015 році 2,9 млн. тонн на \$1,24 млрд. Така картина із залізною рудою – продаж у Європу зросла з 17,5 до 20,9 млн. тонн, а грошей зменшилось з 1,6 до \$1 млрд. Пшениця – продажі зросли з 1,5 до 1,8 млн. тонн, а грошей зменшилось з 0,4 до \$0,3 млрд. Експорт електротехнічної продукції динамічно зростає всі останні роки, окрім невеличкого спаду у 2015 році, але, на жаль, його основу становить продаж автомобільного проводу – 60%[1].

Галузі, що характеризуються більш глибокою переробкою сировини через низьку продуктивність праці та високу ресурсомісткість є не конкурентоспроможними – тому в Україні поступово деградує структура економіки, внутрішній ринок скорочується, збільшується рівень розшарування населення, періодично зростає соціальна напруга в суспільстві. Збалансувати економіку традиційними ринковими методами не вдається, а враховуючи українські корупцію, клієнтелізм та непотизм, країна ще більше потрапляє в так звану системну інверсійну пастку – сукупність неефективних, але надто стійких інститутів, які правлячі еліти, змінюючи одна одну при владі, не змінюють.

Корупція, клієнтелізм та непотизм, як успадковані риси радянських часів, стали нормами політичних еліт України, своєрідним кодом їх політичної культури. Найбільшою проблемою еліт є відсутність спільних цінностей (особливості цінності української суверенності), фрагментованість їх структури та система взаємовідносин у формі неформальних угод, де абсолютно відсутній вибір на користь інституційного компромісу, а переважає принцип «політичної доцільності». Слабкість нормативного примусу та самої держави не забезпечили верховенства права, а неформальні правила і практики не сприяли утвердженню ні демократизації (кінець 1980-х–1991 р. / 2005–2010 рр.), ні авторитаризації режиму (1994–2004 рр. і 2010–2013 рр.). Постреволюційна криза з 2014 року, що проявляється в політичному та фінансово-економічному плані при зовнішній російській агресії не гарантує Україні швидких демократичних перетворень. Нинішні неефективні дії політичного керівництва у нестабільній ситуації стали умовою поглиблення кризи, наслідки якої українське суспільство відчує на собі в належний час.

Політичні зміни глибоко пов'язані з економічними процесами. Представники колишньої комуністичної номенклатури і галузево-об'єднані керівники підприємств («червоні директори») стали основою для формування політико-економічних груп (ПЕГ) або «кланів», які, в свою чергу, набули статусу реальних, а політичні партії, навпаки, – формальних гравців в політико-економічній системі України. Економічним результатом таких політичних процесів стало:

- 1) цільова невизначеність та непродуманість механізмів реалізації ринкових реформ призвели до не сформованості внутрішнього ринку;
- 2) неефективне управління публічними фінансами та прорахунки в кредитно-банківській сфері призвели до збільшення тиску на національну валюту та до постійної девальвації гривні;
- 3) зловживання у бюджетній сфері, використання адміністративного ресурсу для отримання економічних преференцій, особливо при приватизації державного майна, призвело до поглиблення диспропорцій, що неодноразово закінчувалось кризою;
- 4) надмірна управлінська, економічна та фінансова централізація призвели до концентрації влади та необмеженого доступу до суспільних ресурсів кланово-олігархічних кіл, що обмежило розвиток малого і середнього бізнесу та забезпечило стабільність відносин по типу обміну економічної ренти на політичну лояльність;
- 5) відірваність влади від народу та не вирішеність основних соціальних потреб привели до низького рівня довіри українського суспільства до владної системи, тому процес революційних перетворень в Україні набув затяжного характеру з можливими непередбачуваними наслідками;
- 6) не реформованість економіки, а значить ресурсозатратність, енергетично залежність, сировинна експортоорієнтованість при не сформованості внутрішнього ринку призвели до загрози дефолту, постійного бюджетного дефіциту, великих державних боргів, збідніння переважної частини населення та світової міграції українців.

Особливістю українського трансформаційного поступу є суттєвий вплив світових кризових процесів, пов'язаних з довготривалим спадом у розвинутих західних країнах динаміки економічного зростання та тенденцією до зниження норми прибутку, що є не лише основним індикатором здорового стану економічної системи, але і його ключовим визначальним фактором. Дослідження Р. Бреннера вказують на те, що в розвинутих капіталістичних країнах середні темпи зростання випуску продукції, основного капіталу (інвестицій), продуктивності праці та реальної заробітної плати в період з 1973 року по теперішній час становили від 1/3 до 1/2 від темпів зростання 1950–1973 років, коли середній рівень безробіття був вищим

більш як удвічі. Скорочення середньої норми прибутку в розрахунку на основний капітал...справляє ще більш глибоке враження [2, с. 30]. Такі спади змушують провідні світові наукові спільноти пропонувати шляхи виходу з ситуації, акцентуючи увагу і на ролі влади в системі політично-економічного менеджменту, і на демократії як механізмі продуктивного розвитку, і на ролі ТНК в світових процесах, і на змінах ролі людини в економічно-політичних відносинах.

Для України необхідні теоретичні розробки виходу з економічної кризи, до якої ми за час незалежності зуміли дійти. Врахування потребують такі особливості: трансформація радянської командно-адміністративної економіки в чисто ринкову не може відбуватись швидко, так як це не лише зміна механізмів функціонування, а й зовсім інша система розміщення і розвитку продуктивних сил; використання політики фритредерства характерно для розвинутих країн, а включення України до всеохоплюючої вільної торгівлі призвело до банкрутства багатьох вітчизняних підприємств, до масового безробіття; щоб виходити на світовий ринок із сучасною і конкурентоздатною продукцією, потрібна інша якість виробництва, здатність швидко змінюватись разом із ринком, необхідне інше інституціональне середовище та ін.

Звертає на себе увагу дослідження за науковим проектом «Загальні та локальні механізми реконструктивного розвитку економіки» Інституту економіки та прогнозування НАН України. Реконструкція економіки України означає не просто її докорінну перебудову відповідно до певного проекту, а таку докорінну перебудову, яка покликана реалізувати сутнісні особливості та переваги України (її самість) в усіх аспектах (географічному, геополітичному, природному, господарському, історичному, ментальному, поведінковому та ін.) і тією мірою, якою вони впливають на економічний розвиток... Ключовою характеристикою реконструктивного розвитку є переважання у зміні якісних характеристик над кількісними [3, с. 48, 49].

Основним трендом (у вигляді концепцій, програм, стратегій, планів) сучасного розвитку економіки уже тривалий час є модернізація, що передбачає оновлення без зміни сутності та внутрішнього змісту господарюючого об'єкту. Модернізація у всіх її проявах є явною необхідністю в тому випадку, коли оновлення забезпечить стійку та довготривалу конкурентоспроможність та дозволить забезпечити потреби і внутрішнього, і зовнішнього ринків. Зважаючи, що четверта індустріальна революція кардинально змінює цілі системи виробництва, управління, витребує суттєвих змін в системі адміністрування, то економічного оновлення замало для повноцінного входження в світовий простір. Оновлення повинно бути занадто глибоким і стосуватися структурних змін, тому варто погодитися з дослідниками реконструктивного типу економіки, що глибина модернізації, що визначається переходом від зовнішніх форм до несучих конструкцій внутрішнього змісту, є межею перетворення модернізації на реконструкцію. У складних системах модернізація і реконструкція можуть бути частинами одна одної [3, с. 49].

Реконструктивний тип розвитку економіки, будучи пов'язаний з якісною перебудовою несучих конструкцій економіки та з кардинальною зміною її структури, обов'язково забезпечить суттєві зміни на ринку праці. Тому сучасна освіта, передбачаючи зміни майбутнього ринку праці, повинна готувати молодь до нових професій, нових видів зайнятості, не полишаючи готувати робочу силу за оновленими системами для реіндустріалізованого промислового розвитку. Ми акцентуємо увагу на освіті, так як на основі попередніх знань здобутків формується система перенавчання, довчання, поглиблення знань, отримання нових навиків – як основи діяльності в межах нанотехнологій в наноіндустріальному сегменті економіки. Технічний рівень залежить від розуму людини в плані його видозмін, від видозмінених виробничих навичок. В великій мірі такі зміни забезпечать вирішення проблем зайнятості, зарплати, купівельної спроможності, різнопланового соціального забезпечення. Рівень нових знань, необхідних для включеності в нанотехнологічні процеси, є гарантією сучасної соціалізації у всіх її проявах, своєрідною дорожньою картою включення у світогосподарські зв'язки.

Зважаючи на світову тенденцію – перехід до інформаційної економіки, та бажання активної участі українського суспільства в цих процесах, можна вказати на необхідність дослідження реконструктивного типу економіки, а, враховуючи ступінь зношеності основних фондів України в межах 70-90 % та необхідності зростання ВВП від 5% на рік, то таке дослідження повинне стати своєрідною дорожньою картою по виведенню України з кризового стану.

В Щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України (2017 рік) вказується, що при зношеності основних засобів у понад 75 % рівень валового нагромадження основного капіталу у ВВП становив у 2016 р. лише 15,2 %. Це нижче безпекового рівня у 20 % для економік з помірною зношеністю основних засобів та малоефективно для української економіки. Найвищий рівень зношеності 4 спостерігається у промисловості, в окремих галузях якої основні засоби практично амортизовані. Зокрема, на початок 2016 р. в обробленні деревини та виготовленні виробів із деревини та корка було амортизовано 94,5 % основних засобів, у поліграфічній діяльності – 95,6 %, у виробництві, автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 94,0 %, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 82,6 %. Значна частина виробничих фондів експлуатується після завершення технічно допустимих вимог та строків [4].

Дестабілізація зовнішньоекономічних відносин в зв'язку з агресією Росії в Криму та на сході України, повинна уже була б спонукати владу до оновлення функціонування національного господарського комплексу і щоб переважну частину споживчих товарів виробляла національна економіка – придбання національного продукту чи послуги є доходом національного виробника; задіяність працівників є гарантією отримання ними доходу, а, отже, зростає купівельна спроможність та знижується соціальна напруга.

Поетапна якісна перебудова національної економіки повинна мати прив'язку до докорінних змін структури економіки, а на сьогодні ми маємо: промисловість в період 2012-2015 років мала показники падіння, в 2016 р. – індекс промислової продукції становив +2,8 %, а уже за першу половину 2017 р. – спад становив -0,4 %. За попередніми оцінками, вклад переробної промисловості у 2016 р. залишився на рівні попереднього року. Структурні зрушення у переробній промисловості характеризуються згортанням машинобудівного комплексу. Так, у 2016 р. підприємства машинобудування забезпечили лише 6,1 % обсягу реалізованої (у 2016 р. у Дніпропетровській області – 87,4 %, у Донецькій – 88,0 %, у Запорізькій – 82,5 %, у Кіровоградській – 81,3 %. У I кварталі 2017 р. вже в 11 регіонах понад 80 % капітальних інвестицій фінансувалося власним коштом підприємств) промислової продукції (товарів, послуг) (у 2013 р. – 8,7 %), що майже в 3,5 раза менше обсягів реалізованої продукції харчової промисловості (у 2013 р. – 2,2 раза). За підсумками 2016 р. обсяги реалізованої продукції машинобудування та металургії практично зрівняні з обсягами продукції харчової промисловості [4].

За часи незалежності України найбільш технологічно деградували авіабудування, електронна промисловість, радіоелектроніка, верстатобудування, приладобудування та ін., потенціал яких мав би стати основою економічного розвитку країни. Відстежуючи позитивну динаміку частки послуг у ВВП, слід зазначити її постійне зростання упродовж усіх років незалежності сучасної України. А, починаючи з 1995 р., частка сфери послуг почала переважати індустріальний сектор економіки. За даними 2015 р., 13,39% ВВП економіки України створено у межах сільського господарства, що на 3,8% перевищує значення 2012 р. Така зміна не є негативним явищем, адже вона, відображаючи їх відносний характер, зросла (як і сектор послуг) за рахунок скорочення промислового сектора Донбасу через бойові дії. Адже за понад 2 роки війни тут не лише фізично знищено низку промислових виробництв, але й демонтовано та вкрадено Росією понад 20 промислових підприємств-гігантів [5].

Подолання структурних деформацій варто було б розпочати з забезпечення розбудови інституційного середовища розвитку інвестиційної діяльності, вдосконаливши законодавчу базу у сфері залучення інвестицій. В металургійній галузі необхідно створити умови для техніко-технологічного переоснащення підприємств, спрямувати інвестиційні ресурси у впровадження сучасних енергоефективних, екологічно безпечних технологій виробництва, сприяти нарощуванню у структурі виробництва частки кінцевої продукції з високою доданою вартістю. Необхідно гармонізувати українські екологічні стандарти з європейськими, знизити тиск металургії на навколишнє природне середовище відповідно до зобов'язань, взятих Україною при підписанні Угоди про асоціацію з ЄС. Забезпечити рівні умови діяльності для всіх металургійних підприємств та сприяти розширенню внутрішнього ринку споживання вітчизняної металопродукції.

Хімічний комплекс України теж потребує змін не лише пов'язаних енергоефективністю і екологічною безпечністю, а й стимулювання поглибленої переробки сировини та зростання внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного хімічного комплексу з боку держави, підприємств реального сектору та кінцевих споживачів. Машинобудування потребує модернізації та технічного переоснащення українських підприємств, але бажано за рахунок наявного власного кадрового потенціалу, використовуючи механізм заохочення творчої ініціативи та забезпечення інвестицій у наукоємні виробництва галузі – це створюватиме значний мультиплікативний ефект для суміжних галузей.

Підприємства харчової промисловості (переважно малі та середні) потребують довгострокових позикових коштів на модернізацію та створення нових виробничих потужностей з метою включення підприємств до замкнених циклів виробництва, для впровадження ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій по виготовленню безпечної харчової продукції. Легка промисловість: є необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, потрібно розбудовувати національні бренди готової продукції. А для цього – потрібно створити умови для забезпечення доступу вітчизняних підприємств до виробничих ресурсів за конкурентними цінами. Це знизить собівартість кінцевої продукції, сформує повний цикл виробництва. Оновлення чи новосформованість інфраструктури ринку товарів легкої промисловості забезпечить доступ вітчизняних виробників до торговельних мереж, сприятиме створенню ефективної системи збуту продукції вітчизняного виробництва.

Нові виробничі напрямки повинні не витіснити, а співпрацювати з традиційними, перспективними ще й нині галузями. І хоча у царині розвитку та впровадження інновацій Україна є нині однією з найменш динамічних країн (згідно з доповіддю міжнародного аналітичного центру Information Technology and Innovation Foundation (ITIF), серед 56 країн, на які припадає 90 % світової економіки, Україна в 2016 році зайняла за цими показниками 52 місце (в Центральній і Східній Європі – останнє)), саме сфера ІТ стає провідною інноваційною галуззю України, що здатна і на цьому напрямі відіграти роль локомотива для всієї країни. У 2016 році одним з найбільш знакових трендів в сфері інноваційного розвитку України стала спроба симбіозу в межах двох найперспективніших сегментів вітчизняної економіки – аграрного й ІТ. Зокрема, членом асоціації AgTechUkraine, метою якої є розробка й імплементація високоефективних технологічних рішень в аграрному бізнесі, стала компанія Drone.UA, провідний український інтегратор безпілотних технологій, один з 20 найуспішніших українських інноваційних проєктів за версією Forbes [6].

Ті успіхи, які має Україна в ІТ-сфері необхідно підтримувати, стимулювати розвиток і, головне, формувати кадровий потенціал. За даними Price water house Coopers Ukraine, протягом останніх чотирьох років кількість ІТ-фахівців в Україні збільшилося з 42,4 тис. до 91,7 тис., причому 19 % з них – це програмісти

міжнародного рівня з досвідом роботи сім і більше років, які забезпечили 41 % доходів від надання послуг загальною вартістю 2,7 млрд. дол. Навіть у «депресивному» для ІТ-галузі 2015 році її внесок в українську економіку склав 10,3 млрд. грн. В області інформаційних та суміжних технологій було задіяно 420 тис. робочих місць (підраховано, що кожний ІТ-спеціаліст створює в середньому 3,6 робочих місця), у фінансовий сектор України – залучено 5,8 млрд. грн. (депозитні рахунки «айтишників»), доходи банків від пов'язаних операцій з валютою склали 1,7 млрд. грн. [7].

ІТ-сфера є вагомим сегментом інноваційної економіки України. Відслідковуючи економічні показники українських галузей варто вказати, що ІТ-сфера стабільно демонструє позитивну динаміку і має перспективи зростання – протягом останніх 4-5 років щорічне зростання галузі в середньому складає не менше 25%. Найбільші здобутки спостерігаються у двох секторах – продаж ІТ-продукції на внутрішньому ринку й ІТ-аутсорсинг (розробка та продаж програмного забезпечення і надання ІТ-послуг). 29 вересня 2017 року. Комітет з інформаційних технологій Європейської Бізнес Асоціації оголосив підсумки роботи експортної ІТ-індустрії України за перше півріччя 2017 року, вказавши на зайняте третє місце у структурі експорту України. За даними галузевого об'єднання обсяг експорту комп'ютерних та інформаційних послуг за 6 місяців поточного року зріс на 18,3% (до 1,256 млрд. доларів) порівняно з аналогічним періодом у 2016 році. У той же час об'єм податкових надходжень від ІТ-сектору до державного бюджету у першому півріччі 2017 року зріс на 32,9% проти показника за піврічний період попереднього року і становить 3,69 млрд. грн. Приріст основних індикаторів ІТ-сектору пов'язаний передусім з 7%-им ростом кількості спеціалістів у ТОП-50 найбільших гравців індустрії (за даними ресурсу dou.ua) за 6 місяців від початку року, прийняттям законопроекту №4496 щодо спрощення експорту послуг наприкінці 2016 року та відносній політичній і законодавчій стабільності в країні [8].

На основі проаналізованого варто вказати на необхідність зміни економічної політики держави, яка повинна забезпечити нову відтворювальну модель української економіки. Держава, при цьому, розуміється не лише як сукупність органів влади, а і як об'єднання правових та громадських інститутів (профспілки, об'єднання підприємців, корпоративний сектор, державно-приватні підприємства та ін.). Їх основна спрямованість у діяльності повинна зводитись до створення матеріальних і духовних благ для задоволення потреб людей, до забезпечення національних інтересів, гарантування соціальної справедливості. Соціальна справедливість є в великій мірі гарантією економічної ефективності, так як соціальна система з справедливим рівнем гарантій володіє таким енергетичним рівнем, який здатен на основі оптимально використовуваних ресурсів країни забезпечити максимальне відтворення.

На державу покладається і таке важливе завдання, як забезпечення суверенітету – це означає знайти баланс між умовами інтеграції у світові технологічні, ринкові і інституційні процеси та, з іншої сторони, забезпечити для економіки країни ефективний розвиток, а для громадян соціальну справедливість. Тому, розглянутий в статті реконструктивний тип економіки, де поєднується інтровертний, інклюзивний та інноваційний розвиток, спрямований переважно на вирішення національних проблем для підвищення добробуту населення України шляхом докорінної перебудови структури економіки, але обов'язково у міжнародній взаємодії.

Нова державна політика, щоб бути дійсно спрямованою на забезпечення соціальної справедливості, повинна відійти від норм абсолютизації ринку. При такій абсолютизації відбувається демонізація держави політичною елітою, яка, співпрацюючи з бізнесом і від нього залежачи, порушує принцип соціальної справедливості і нарощує власний капітал шляхом знищення реальної економіки. Прагнення лише збагачення призводить до збоїв у фінансовій системі реальної економіки, до економічних криз та різноманітних соціальних потрясінь.

Реконструктивний тип економіки, як один із механізмів нової державної політики, якраз і не абсолютизує ринок, а лише орієнтується на нього, віддаючи перевагу розбудові національного ринку. В основу нової державної політики повинен бути покладений принцип нового прагматизму, пов'язаного із необхідністю забезпечення в системі управління якостей порядності й розуму, як своєрідний баланс правилам розвитку ринкового середовища. Необхідність якостей порядності і розуму в системі державного управління пов'язано з тим, що лише держава діє з позицій закону, при потребі – сили примусу чи переконань, гарантом і відповідачем за знання, як головний суспільний товар інформаційної епохи, в яку людство впевнено вступає.

Висновки. Четверта індустріальна революція є настільки масштабною, що у всіх світових країнах відбувається стрімка зміна як цілих систем виробництва, так і систем адміністрування та управління. Україні, з її специфічним трансформаційним періодом, необхідно знайти найбільш оптимальний тип економічного розвитку, який би забезпечив відновлення української ідентичності та суб'єктності. Досліджуваний реконструктивний тип економічного розвитку в великій мірі може претендувати на використання як пріоритетний.

Список використаних джерел:

1. Рапопорт В. Український експорт до ЄС: сировина, сировина і ще раз сировина [Електронний ресурс] / Володимир Рапопорт. – Режим доступу: [http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/77151/Ukrainskyj_eksport_do_jeS_syrovyna_syrovyna_i](http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/77151/Ukrainskyj_eksport_do_jeS_syrovyna_syrovyna_i(data_zverнення: 3.10.2017).)(дата звернення: 3.10.2017). – Назва з екрана.
2. Бреннер Р. Экономика глобальной турбулентности: развитие капиталистической экономики в период от долгого бума до полного спада, 1945 – 2005. / Р. Бреннер. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2014. – 550 с.

3. Гриценко А.А. Логіко-історичні засади кардинальних економічних змін і переходу до реконструктивного розвитку / А.А. Гриценко // *Економіка України*, 2017. – № 5-6. – С. 39-57.
4. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086> (дата звернення: 8.10.2017). – Назва з екрана.
5. Вашків О.П. Галузева структура національної економіки України та постіндустріальна економіка [Електронний ресурс] / О.П. Вашків – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 9.10.2017). – Назва з екрана.
6. Розвиток інформаційного суспільства в Україні у 2016 році: основні тенденції, фактори впливу та стан IT-індустрії. Аналітична записка [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://www.niss.gov.ua/> (дата звернення: 9.10.2017). – Назва з екрана.
7. Украинская IT-отрасль в цифрах и фактах [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://itc.ua/news/ukrainskaya-it-otrasl-v-tsifrah-i-faktah/> (дата звернення: 9.10.2017). – Назва з екрана.
8. IT-індустрія зайняла третє місце у структурі експорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eba.com.ua/static/press-releases/PressR_29092017 (дата звернення: 9.10.2017). – Назва з екрана.

References

1. Rapoport, V., (2017). *Ukrainskyi eksport do YeS: syrovyna, syrovyna i shcheraz syrovyna [Ukrainian exports to the EU: raw materials, raw materials and once again raw materials]*. Retrieved from http://texty.org.ua/pg/article/Oximets/read/77151/Ukrainskyj_eksport_do_JeS_syrovyna_syrovyna_i (3.10.2017) [in Ukrainian].
2. Brenner, R., (2014). *Ekonomika global'noy turbulentnosti: razvitye kapitalisticheskoy ekonomiki v period ot dolgogo buma do polnogo spada, 1945 – 2005. [The economics of global turbulence: developed capitalist economies between long boom and full depression, 1945 – 2005.]*. Moscow : Izd. dom Vyssheyshkoly ekonomiki [in Russian].
3. Hrytsenko, A.A., (2017). *Lohiko-istorychni zasady kardynal'nykh ekonomichnykh zmin i perekhodu do rekonstruktyvnoho rozvytku [Logico-historical principles of fundamental economic changes and transition to reconstructive development]*. *Ekonomika Ukrainy [Economy of Ukraine]*. no. 5-6. pp. 39-57 [in Ukrainian].
4. Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshe Ukrainy v 2017 rotsi» [The President's message of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine «On the internal and external situation of Ukraine in 2017»]. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086> (10.08.2017) [in Ukrainian].
5. Vashkiv, O.P., (2017). *Haluzeva struktura natsionalnoi ekonomiky Ukrainy ta postindustrialna ekonomika [Sectoral structure of the national economy of Ukraine and post-industrial economy]*. Retrieved from <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream> (10.09.2017) [in Ukrainian].
6. Rozvytok informatsiinoho suspilstva v Ukraini u 2016 rotsi: osnovni tendentsii, faktoryv plyvu ta stan IT-industrii. Analychna zapyska [The development of the information society in Ukraine in 2016: the main trends, factors of influence and the state of the IT industry. Analytical note]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/> (10.09.2017) [in Ukrainian].
7. Ukrainskaya IT-otrasl' v tsyfrakh y faktakh [Ukrainian IT-industry in figures and facts]. Retrieved from <http://itc.ua/news/ukrainskaya-it-otrasl-v-tsifrah-i-faktah/> (10.09.2017) [in Russian].
8. IT-industriia zainiala tretie mistse u strukturi eksportu Ukrainy [IT-industry ranked third place in the export structure of Ukraine]. Retrieved from http://www.eba.com.ua/static/press-releases/PressR_29092017 (09.10.2017) [in Ukrainian].

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Шимченко Людмила Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри економіки,
Курок Олександр Олександрович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
 Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди
 вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Шимченко Людмила Анатольевна, кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры экономики,
Курок Александр Александрович, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики
 Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды
 ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина

DATA ABOUT THE AUTHORS

Shimchenko Ljudmila Anatol'evna, candidate of philosophical sciences, associate professor, associate professor of department of trade education,
Kurok Oleksandr, candidate of sciences in economy, associate professor of department of trade education,
 Pereyaslav-Khmel'nickiy GPU to the name of Grigory Skovorody
 street of Sukhomlinskogo, 30, Pereyaslav-Khmel'nickiy, 08400, Ukraine